

URBANIZATSIYA SHAROITIDA LANDSHAFT ESTETIKASI VA SHAHAR MUHITINING VIZUAL SIFATI

Norova Nargiza Saidovna

*Respublika ixtisoslashtirilgan dizayn maktabi,
“Arxitektura” kafedrasining oliy toifali o‘qituvchisi*

E-mail: norovanargiza400@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada zamonaviy urbanizatsiya jarayonlari sharoitida landshaft estetikasi va uning shahar muhitining vizual sifati hamda ijtimoiy-psixologik holatga ta’siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Landshaft estetikasi shahar makonida nafaqat bezak elementi, balki ekologik, ijtimoiy va madaniy muhitni shakllantiruvchi muhim omil sifatida ko‘rib chiqiladi. Tabiiy va sun‘iy elementlarning uyg‘unligi, rang, shakl, kompozitsiya va fazoviy yechimlar orqali shaharlarning estetik qiyofasini shakllantirish masalalari yoritiladi. Xorijiy tajribalar asosida estetik landshaftlarni yaratish usullari tahlil qilinib, O‘zbekiston shaharlarida ushbu yondashuvlarni qo‘llash istiqbollari asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: landshaft estetikasi, shahar muhiti, vizual sifat, urbanizatsiya, jamoat makoni, dizayn, madaniy muhit.

Abstract. The article examines the role of landscape aesthetics in shaping the visual quality of urban environments under conditions of rapid urbanization. Landscape aesthetics is analyzed as a key factor influencing environmental perception, social well-being, and cultural identity. International practices are reviewed, and prospects for applying aesthetic landscape principles in Uzbekistan are substantiated.

Keywords: landscape aesthetics, urban environment, visual quality, urbanization, public space, design, cultural environment.

Kirish. XXI asrda urbanizatsiya shaharlarning nafaqat hududiy, balki vizual va estetik jihatdan ham tubdan o‘zgarishiga olib kelmoqda. Zamonaviy shahar muhiti inson hayotining asosiy makoniga aylanib, uning ruhiy holati, ijtimoiy faolligi va madaniy didiga bevosita ta’sir ko‘rsatmoqda. Shu bois, shaharlarni rivojlantirishda faqat funksional va texnik talablar bilan cheklanib qolmasdan, estetik mezonlarni ham hisobga olish muhim ahamiyat kasb etadi.

Landshaft estetikasi shahar makonining badiiy ifodasini shakllantiruvchi muhim yo‘nalish bo‘lib, u tabiat va arxitektura o‘rtasidagi uyg‘unlikni ta’minlashga qaratilgan. Estetik jihatdan puxta o‘ylangan landshaftlar shahar muhitini jonlantiradi, insonda estetik zavq uyg‘otadi va shahar qiyofasining o‘ziga xosligini belgilaydi.

Landshaft estetikasi tushunchasi va uning mohiyati. Landshaft estetikasi tabiiy va sun‘iy muhit elementlarining badiiy uyg‘unligi asosida shakllanadigan vizual

makon sifatidir. U ranglar, shakllar, rel'ef, suv va o'simlik elementlari, shuningdek, me'moriy obyektlarning o'zaro kompozitsion bog'liqligini o'z ichiga oladi. Estetik landshaft shahar muhitida tartib, muvozanat va yaxlitlik hissini uyg'otadi.

1-rasm. Shahar muhiti. <https://chatgpt.com/g/g-p-68>.

Shahar landshaftlarida estetik yondashuv insonning makonni idrok etish jarayoniga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Chiroyli va muvozanatli muhit insonda ijobiy kayfiyat, xavfsizlik va qulaylik hissini kuchaytiradi. Shu sababli, landshaft estetikasi shaharsozlikda nafaqat dizayn masalasi, balki ijtimoiy va psixologik omil sifatida ham muhim ahamiyatga ega.

Shahar muhitida estetik landshaftlarning ahamiyati. Estetik landshaftlar shahar makonining vizual sifatini oshirib, uning jozibadorligini ta'minlaydi. Parklar, xiyobonlar, maydonlar va suv havzalari bilan boyitilgan muhit shaharni nafaqat yashash, balki dam olish va ijtimoiy muloqot uchun qulay maskanga aylantiradi. Bunday muhit aholining shahar bilan emotsional bog'lanishini kuchaytiradi, shahar identitetini shakllantiradi va madaniy qadriyatlarni ifodalash vositasiga aylanadi. Estetik jihatdan boy landshaftlar turizmni rivojlantirish, shahar imijini mustahkamlash va iqtisodiy faollikni oshirishga ham xizmat qiladi.

Zamonaviy tendensiyalar va xorijiy tajribalar. Rivojlangan mamlakatlarda landshaft estetikasi shahar rivojlanish strategiyasining ajralmas qismi sifatida qoraladi. Minimalizm, ekologik dizayn va tabiiy shakllardan ilhomlangan yondashuvlar shahar landshaftlarida keng qo'llanilmoqda. Rang va materiallar uyg'unligi, yorug'lik dizayni va ochiq fazolar estetik muhitni yanada boyitadi.

Innovatsion landshaft yechimlari orqali shahar muhitida vizual xilma-xillik va badiiy ifoda kuchaytiriladi. Ushbu tajribalar estetik landshaftlarning shahar hayotidagi o'rnini yanada mustahkamlaydi.

2-rasm. Shahar muhitida estetik landshaft. <https://i.pining.com/originals/6>.

O'zbekiston sharoitida landshaft estetikasi. O'zbekiston shaharlarida landshaft estetikasi masalasi milliy madaniyat, iqlim va tarixiy an'analar bilan chambarchas bog'liq. An'anaviy bog'-park madaniyati, suv elementlari va yashil makonlar zamonaviy dizayn bilan uyg'unlashganda shaharlarning estetik qiyofasi yanada boyiydi.

Mahalliy sharoitni hisobga olgan holda rang, shakl va kompozitsiya yechimlaridan foydalanish shahar muhitining vizual sifatini oshirishga xizmat qiladi. Bu jarayon shahar aholisining estetik didini rivojlantirish va madaniy muhitni boyitishga zamin yaratadi.

Xulosa. Landshaft estetikasi urbanizatsiya sharoitida shahar muhitining vizual sifati va ijtimoiy farovonligini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Estetik jihatdan puxta o'ylangan landshaftlar shahar makonini jozibador, qulay va madaniy jihatdan boy muhitga aylantiradi. Shuning uchun ham landshaft estetikasi zamonaviy shaharsozlik siyosatida ustuvor yo'nalish sifatida rivojlantirilishi, shahar rejalashtirish va dizayn jarayonlariga kompleks tarzda joriy etilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. **United Nations.** *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development.* – New York: UN Publishing, 2015.
2. **Beatley, T.** *Biophilic Cities: Integrating Nature into Urban Design and Planning.* – Washington, DC: Island Press, 2011.
3. **Steiner, F.** *The Living Landscape: An Ecological Approach to Landscape Planning.* – New York: McGraw-Hill, 2008.
4. **Register, R.** *Ecocities: Rebuilding Cities in Balance with Nature.* – Gabriola Island: New Society Publishers, 2006.
5. **Corner, J.** *Landscape Urbanism Reader.* – New York: Princeton Architectural Press, 2006.
6. **Thompson, I. H.** *Ecology, Community and Delight: Sources of Values in Landscape Architecture.* – London: Routledge, 2000.
7. **Lynch, K.** *The Image of the City.* – Cambridge, MA: MIT Press, 1960.
8. **O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining** shaharsozlik, ekologiya va obodonlashtirishga oid qaror va farmonlari.
9. **Jabborov A.** *Landshaft arxitekturası asoslari.* – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
10. **Saidov S.** Shahar landshaftlarining estetik va ekologik xususiyatlari // *Arxitektura va qurilish muammolari ilmiy jurnali*, 2020.